

1945, konec února. Košice. — *Leták, v němž Slovenská národní rada oznamuje vydání nařízení o konfiskaci půdy Němců, Maďarů a zrádců.*¹

Splňujú sa stáročné túžby slovenských roľníkov
Slovenská pôda prechádza do slovenských rúk

Slovenská národná rada uskutočňuje svoj program naznačený v banskobystrickej deklarácii i v košickom manifeste. Vydala prvé nariadenie o pôde, v ktorom sa hovorí:

I. Konfiškujú sa bez náhrady pôdohospodársky majetok, ktorý je vo vlastníctve:

1. osôb nemeckej národnosti (s výnimkou tých, ktoré sa aktívne zúčastnily na protifašistickom boji),
2. osôb maďarskej národnosti, ktoré 1. novembra 1938 nemaly čs. štátnu príslušnosť,
3. osôb maďarskej národnosti, pokiaľ ich pôdohospodársky majetok prevyšuje výmeru 50 ha,
4. zrádcov a nepriateľov slovenského národa.

¹ Nařízení předsednictva Slovenské národní rady čís. 4/1945 Sb. n. SNR o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, zrádců a nepřátel slovenského národa bylo schváleno dne 27. února 1945 a nabylo účinnosti dnem 1. března 1945. Příslušná prováděcí vyhláška, vydaná pověřenectvem SNR pro zemědělství a pozemkovou reformu dne 10. března 1945, byla uveřejněna v Úředním věstníku (Úradný vestník 1945, 31. 3. 1945, čís. 2.)

Prvý návrh (resp. snad jeden z prvých návrhů) tohoto nařízení byl připraven již delegací SNR pro osvobozené území na začátku února a možná ještě v lednu 1945. Tento návrh, který se dochoval v ruském znění, se v některých podstatných bodech odlišoval od později schváleného nařízení předsednictva SNR. Spolu s tímto návrhem se dochoval i opis vyjádření moskevského vedení KSČ, podepsaný Kl. Gottwaldem (nikoli vlastnoručně), a datovaný v Moskvě 6. 3. 1945, v němž je vyjádřen nesouhlas s některými ustanoveními návrhu delegace SNR. Toto vyjádření je samo o sobě významným dokumentem o přístupu vedení KSČ k řešení agrárních demokratických přeměn v období národní a demokratické revoluce. Oba dokumenty jsou pak svědectvím skutečnosti, že v tehdejšímu vedení KSS nebylo zcela jasno v rolnické otázce (srv. část Švermova dopisu ze 14. 10. 1944, obsaženou v pozn. čís. 1 k dokumentu čís. 76).

Pro závažnost otiskujeme podstatnou část vyjádření:

„Zkoumali jsme zasláný text návrhu usnesení Slovenské Nár. Rady, týkající se konfiskované půdy. A vyjadřujeme zde naše vážné námítky proti podstatnému obsahu i jednotlivým formulacím tohoto usnesení.

Pokládáme především za nesprávné to, jak jest usnesení Slov. Nár. Rady o konfiskaci půdy označeno. Podle našeho názoru jest nutno v záhlaví usnesení i v jeho celé textaci postavit do popředí, že jde nyní hlavně o konfiskaci půdy německo-maďarské šlechty. Tím má být zdůrazněno, že se tu provádí čin dějinné spravedlnosti, že se slovenská půda vyrvává z rukou cizácké německo-maďarské šlechty, z rukou odvěkých utiskovatelů a vyssavatelů slovenského národa.

V tomto smyslu by bylo nutno přepracovati celý 1. § usnesení Sloven. Nár. Rady a uvést v něm, že se konfiskuje půda, jejímiž držiteli jsou: a) německo-maďarští šlechtici a velkostatkáři bez rozdílu; b) němečtí a maďarští usedlíci, prokázavší své nepřátelství vůči slovenskému národu a republice; c) zrádci slovenského národa a škůdci jeho národně osvobozenického boje.

Tím by odpadlo složité vypočítávání výjimek, týkající se těch německých a maďarských příslušníků, na něž se konfiskace půdy nemá vztahovati.

Druhá naše zásadní námítka týká se ustanovení, že se konfiskovaná půda přiděluje do užívání. Jsme toho názoru, že půda, konfiskovaná ve prospěch státu a předávaná do správy t. zv. rolnického pozemkového fondu, má se dávat do vlastníctví přidělců, ať jsou jimi rolníci, domkáři nebo bezzemci a zemědělství dělníci. Přidělování konfiskované půdy do pouhého užívání jest v této době podle našeho názoru politicky nesprávné. Míjí se jak s účelem získání důvěry k prováděným opatřením pozemkové reformy, tak i s nutností získání všeobecné důvěry rolnictva.

S úpravou vlastnických vztahů k přidělené půdě, konfiskované národním nepřátelům, nelze a není nutné čekat až do usnesení definitivního zákona o pozemkové reformě.

Pokládáme z těchto příčin také za naprosto nesprávné, že se přidělci v § 8 hrozí odnětím přidělené půdy.

Zásadně nesouhlasíme dále s ustanovením o bezplatném přidělu konfiskované půdy. Naše námítka tu souvisí s námítkou proti ustanovení o přidělu půdy do pouhého užívání. Podle našeho názoru jest nutno spolu s přidělem půdy do vlastníctví zároveň požadovat zaplacení určité úplaty za přidělenou půdu. I to jest otázkou důvěry k prováděným opatřením pozemkové reformy. Úplata za přidělenou půdu může být nízká a její splacení může být rozvrženo na lhůty. A jen v případech, zvláštního zřetele hodných, může být zaplacení úplaty odpuštěno.

II. Skonfiškovaná pôda sa prideľuje do vlastníctva:

1. deputátnikom a poľnohospodárskym robotníkom najviac do 8 ha rolí alebo 12 ha poľnohospodárskej pôdy vôbec,
2. maloroľníkom doplňuje sa najviac do 8 ha rolí alebo 12 ha poľnohospodárskej pôdy vôbec,
3. mnohočlenným roľníckym rodinkám tak, že sa ich pozemkový majetok doplňuje najviac do 10 ha rolí alebo 13 ha poľnohospodárskej pôdy vôbec,
4. robotníkom, úradníkom a maloživnostníkom na záhrady alebo stavebné pozemky najviac 1/2 ha.

III. Prednostné právo majú osoby zaslúžilé v národne oslobodzovacom boji:

1. partizáni, ich rodinní príslušníci alebo pozostalí,
2. vojaci čs. armády, ich príslušníci alebo pozostalí,
3. obeť fašistického teroru,
4. vojnou poškodení roľníci.

IV. Rozdelenie uskutočnia roľníci prostredníctvom roľníckych komisií pri miestnych a okresných národných výboroch.

Posláze poukazujeme na to, že se nám zdá býti pochybnou výměra přidělu, uvedená v § 5, a jdoucí až do výše 12—13 hektarů. Nevíme, zda výpočet výměry jest vůbec reálný i v obvodech, v nichž se má rozdělování konfiskované půdy nyní provádět, ale myslíme, že i při dílčím určování výměry nutno míti na zřeteli budoucí celkové rozdělování konfiskované půdy na Slovensku. (V Polsku byla výměra přidělu při pozemkové reformě stanovena výši 5 hektarů.) Pokud jde o lesní masivy, spadající do konfiskované půdy a uvedené v § 10, myslíme, že jest nutno blíže stanovit, koho se týká „společné užívání“ lesních masivů do výměry 50 hektarů, zda se myslí na obce nebo nějaká družstva apod.

Vyjádřili jsme tu naše hlavní námítky proti zaslanému návrhu usnesení Slovenské Nár. Rady. Domníváme se, že jest nutno celou otázku i s hlediska našich námitek znovu posouditi, text ustanovení změnit a celé usnesení tak pečlivě a přesně ve správném smyslu připravit, aby bylo šťastným zásahem Slovenské Nár. Rady do veliké akce pozemkové reformy, která se na Slovensku tak mocně rozvíjí.“ AÚD KSČ Praha, C 4, 219/770—771.)

Aby bylo možno posoudit vyjádření důkladněji, připojujeme překlad těch paragrafů původního návrhu, o nichž se ve vyjádření tak či onak hovoří. Tato ustanovení návrhu znějí:

„O konfiskaci a urychleném předání do užívání zemědělského majetku části Němců, Maďarů, zrádců a nepřátel slovenského národa.

„§ 1.

(1) Okamžitě a bez náhrady se konfiskuje ve prospěch státu pro účely pozemkové reformy zemědělský majetek, který je ve vlastníctví: a) osob německé národnosti, b) osob maďarské národnosti, c) zjevných zrádců a nepřátel slovenského národa.

(2) Podle odst. 1 se nekonfiskuje zemědělský majetek těch osob jmenovaných pod písm. a) a b), které se aktivně účastnily v protifašistickém boji, ničím se neprovinily proti slovenskému národu, otevřeně neschvalovaly a žádným způsobem nerozšiřovaly nacistické nebo fašistické učení a principy, jestliže jejich majetek nepřesahuje 50 ha půdy.

(3) O tom, koho třeba považovat za osoby německé či maďarské národnosti [par. 1, odst. 1, písm. a) a b)], za zjevné zrádce a nepřátele slovenského národa (odst. 1, písm. c)], jakož i o tom, zda možno připustit výjimku podle odst. 2, rozhoduje Slovenská národní rada podle návrhu místního nebo okresního národního výboru.

(4) Pro posouzení příslušnosti k německé anebo maďarské národnosti je rozhodující jazyk, užívaný v rodinném styku a příslušnost rodiny k té či oné národnosti při posledním sčítání lidu.“

„§ 5.

(1) Ze zemědělského majetku, spravovaného pozemkovým fondem, přidělí se bezplatně do užívání půda a část inventáře:

(a) deputátníkům a zemědělským dělníkům ve výměře do 8 ha orné nebo do 12 ha zemědělské půdy; (b) maloroľníkům v takové výměře, aby jejich hospodářství nepřesahovalo 8 ha orné nebo 12 ha zemědělské půdy; (c) mnohočlenným roľníckým rodinám v takové výměře, aby jejich hospodářství nepřesahovalo 10 ha orné nebo 13 ha zemědělské půdy; (d) členům družstva, dobrovolně vytvořeného z deputátníků a zemědělských dělníků za účelem společného obdělávání půdy, ve výměře do 13 ha zemědělské půdy.“

„§ 8.

(1) Přídělci jsou povinni půdu řádně obdělávat.

(2) Nehospodaří-li přídělce řádně, může mu Slovenská národní rada po vyslechnutí místních nebo okresních národních výborů půdu odejmout a odevzdat ji jiné osobě, která ji bude obdělávat lépe.“

V. Náhradu za pridelený majetok stanovia tiež roľnícke komisie, a to:

1. za pôdu a budovy najmenej vo výške ceny 1 priemernej ročnej úrody, najviac vo výške ceny 2 priemrených úrod.

2. za inventár a zariadenie v bežnej hodnote.

3. Náhrada má byť splatená do 15 rokov v peniazoch alebo v naturáliách.

4. V sociálne odôvodnených prípadoch splátky môžu byť bezúročné.

VI. Lesy prechádzajú do štátnej správy alebo menšie plochy do vlastníctva obcí a družstiev.

VII. Slovákov z chudobných krajov presťahujeme na úrodné nížiny!

Slovenská národná rada na oslobodenom území takto napráva krivdy spáchané na slovenskom ľude. Spravodlivosť, záujem národný i sociálny už dávno kázal: brať pôdu cudzím veľmožom a nepriateľom a vrátiť ju slovenskému roľníctvu. Musela prísť bratská Červená armáda a muselo prísť slávne slovenské povstanie, aby sa táto spravodlivosť uskutočnila, aby sa Slovák stal pánom slovenskej pôdy.

Toto je prvé ovocie nášho povstania a stáročného boja pracujúceho slovenského ľudu.

Nech žije bratská Červená armáda!

Nech žije ľudovo-demokratická Československá republika!

SLOVENSKÁ NÁRODNÁ RADA.

Dr. Šrobár, L. Novomeský, Ján Ursíny, Dr. Husák,
Ing. Styk, Dr. Šoltész.

LAMS Martin. Sbíрка letáků. Tisk.

[171]

1945, 1. březen. Košice. — Programové prohlášení konference KSS „Ohlas Komunistické strany Slovenska k všem organizacím a členom KSS a k celej slovenskej demokratickej verejnosti“.

Konferencia KSS, konaná 28. februára a 1. marca 1945,¹ za prítomnosti 110 delegátov, zastu-

„§ 10.

(1) Lesní masivy o rozloze nad 40 ha, konfiskované podle § 1, připadají státu.

(2) Lesní masivy o rozloze do 50 ha je možno předat k obecnému používání.“

„§ 11.

(1) Vlastnicko-právní otázky, související s konfiskací (§ 1) a rozdělením (§ 5), nerozřešené tímto nařízením, budou definitivně upraveny zákonem o všeobecné pozemkové reformě.

(2) Tento zákon (odst. 1) ustanoví podmínky přechodu přidělené půdy (§ 5) do osobního vlastnictví...“
(AÚD KSČ Praha, C 4, 219/772—776.)

Jestliže porovnáme citované časti návrhu delegace SNR pro osvobozené území s definitivním zněním nařízení, vyhlášeného 27. 2. 1945 (je publikováno ve Sbírce nařízení SNR, ročník 1945, částka 1) vyjde najevo, že část připomínek moskevského vedení KSČ byla vzata v úvahu při formulaci konečného znění normy. To se týká zejména otázky přidělení konfiskované půdy do vlastnictví a placení náhrady za přidělenou půdu. Ostatní připomínky byly realizovány zčásti anebo zůstaly bez povšimnutí.

Je nutno vzít v úvahu skutečnost, že vyjádření moskevského vedení je datováno 6. března 1945, tedy v době, kdy nařízení č. 4/1945 Sb. n. SNR bylo již vydáno. Je však pravděpodobné, že námítky proti původnímu návrhu mohly být sděleny ústně některému z funkcionářů KSS, kteří přicházeli v průběhu února ze Sovětského svazu na osvobozené území Slovenska.

¹ Košická pracovní konference KSS zaujímá významné místo v procesu upevňování a konsolidace Komunistické strany Slovenska na osvobozeném území a jejího stmelování v jednotný centrálně řízený a akceschopný celek. První dny svobodného života byly charakteristické bouřlivým růstem komunistické strany a rozmachem jejího organizačního života a organizačnické činnosti. Denně vznikaly nové organizace i v místech, kde dříve existovala sotva malá stranická buňka. Do řad strany se spontánně hlásili po stovkách noví členové, především